

*Щербань О.Д., кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів і кредиту Харківського інституту фінансів
Українського державного університету
фінансів та міжнародної торгівлі*

ДЖЕРЕЛА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ НАДІЙНОСТІ СТРАХОВИКА

***Анотація.** У статті визначено фінансову надійність як одну з характеристик фінансового стану страховика. Вказано значення фінансової стійкості страхових компаній, що зумовлено розвитком страхового сектора в системі фінансових відносин та сприяє стабілізації економічних відносин. Зміцнення фінансової стійкості страховиків сприятливо впливає на ринкові відносини на макроекономічному рівні в цілому. Страхові компанії суттєво впливають на ринок інвестицій, оскільки є надійним джерелом формування фінансового капіталу. Зазначено умови забезпечення фінансової надійності: правильно розраховані тарифні ставки й ступінь залучення страхової організації в інвестиційну діяльність. Для забезпечення платоспроможності страхова компанія повинна прагнути до створення стабільного страхового портфеля шляхом укладання якомога більшої кількості договорів з найбільшою відповідальністю за кожним ризиком. Перестраховування є реальним інструментом формування оптимального страхового портфеля, що істотно підвищує фінансову стабільність страховика. Чинниками фінансової надійності страхової компанії, які впливають на стан організації фінансів, є чинники безпосереднього впливу (зовнішні чинники) і внутрішні чинники. За умови правильної оцінки своєї фінансової стійкості страховик зможе здійснювати ефективне управління власними фінансовими ресурсами.*

***Ключові слова:** фінансова надійність, страховик, страховий ринок, чинники, страхова послуга, страхові фонди, страховий портфель.*

Постановка проблеми. Фінансова надійність – одна з найважливіших характеристик фінансового стану будь-якого підприємства. Вона впливає на фінансові відносини з іншими суб'єктами господарювання. А визначення її ролі в життєдіяльності та конкурентоспроможності саме страхової компанії є необхідним етапом у вирішенні проблеми на всіх рівнях. Тому пріоритетним напрямом для страхових компаній стає комплексне дослідження джерел забезпечення фінансової надійності страховика.

Страхові компанії, як й інші суб'єкти господарювання, функціонують в однакових умовах, а отже, піддаються тим самим ризикам. Але одночасно, враховуючи специфіку пропонованих послуг, на них впливають фактори, що притаманні лише страховій діяльності. Від якості управління ними керівництвом страховика й залежатиме, наскільки добре почуватиметься організація на страховому ринку в тих чи інших умовах. Зміна будь-якого чинника призводить до зміни фінансового стану страхової компанії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасні умови розвитку ринкових відносин передбачають, передусім, необхідність забезпечення фінансової надійності страхової компанії. Адже надійність та платоспроможність конкретного страховика пов'язана з фінансовою стійкістю компанії. Саме вона виступає індикатором того, чи зможе страховик у майбутньому виконати свої зобов'язання, а оцінка рівня фінансової стійкості є одним з найважливіших завдань при визначенні якості роботи страховика. Правильна оцінка та управління фінансовою стійкістю дасть змогу ефективно здійснювати управління їхніми ресурсами та забезпечить виконання зобов'язань перед клієнтами в повному обсязі. Таким чином, важливим моментом

для досягнення високого рівня фінансової стійкості в майбутньому є визначення сьогодні комплексної методології оцінки фінансової надійності страховика.

Нині в Україні бракує ґрунтовних науково-практичних праць з проблеми визначення джерел фінансової надійності страховиків. Серед вітчизняних науковців, які досліджують страхування, в тому числі питання забезпечення фінансової надійності страхової компанії, слід згадати таких вчених: Журавка Ф.О. [1], Іванюк І.С., Маруженко Д.С. [2], Іонін Є.Є. [3], Козоріз Г.Г. [4], Мурашко О.В. [5], Науменкова С.В. [6], Ремньова Л.М. [7], Ромашенко О.В. [8], Ротова Т.А. [9], Селівьорстов О.А. [10].

Метою дослідження є розгляд теоретичних і методологічних положень, а також практичних рекомендацій щодо визначення джерел фінансової надійності страхової компанії.

Виклад основного матеріалу. Маючи повну господарську відокремленість в умовах ринку, страхові компанії самостійно будують свою фінансову-економічну політику й концепцію розвитку, самостійно розробляють та пропонують на ринку нові страхові продукти, встановлюють і регулюють ціни на страхові послуги, проводять операції з тимчасово вільними коштами на фінансовому ринку, розраховуються з клієнтами по виплатах страхових сум та відшкодувань, з бюджетом і позабюджетними фондами, проводять взаєморозрахунки з партнерами із співстрахування й перестрахування, проводять внутрішньогосподарські розрахунки із співробітниками по зарплатні та інших виплатах, розробляють внутрішні фінансові механізми, що сприяють підвищенню результативності роботи компанії, проводять розрахунки із зовнішніми контрагентами. Для здійснення цієї діяльності страховик має право самостійно визначати системи й методи поширення продуктів страхування на ринку, тобто безпосередньо впливати на динаміку і структуру обсягу страхових премій – основну частину фінансових ресурсів страхової організації, самостійно розпоряджатись прибутком, формувати та використовувати фонди, що безпосередньо пов'язані із страховим процесом, і фонди споживчого призначення й самостійно визначати джерела збільшення власних коштів та шляхи їх мобілізації.

Особливе значення фінансової стійкості страхових компаній для економіки в цілому зумовлено низкою причин:

- 1) розвиток страхового сектора в системі фінансових відносин на макrorівні сприяє стабілізації економічних відносин і забезпеченню соціальної стійкості суспільства;
- 2) зміцнення фінансової стійкості страхових компаній сприятливо впливає на ринкові відносини на макроекономічному рівні загалом;
- 3) страхові компанії суттєво впливають на ринок інвестицій, позаяк є надійним джерелом формування фінансового капіталу.

Будь-яка економічна система є системою високої складності, виокремлення впливу окремих чинників у практиці страхової діяльності є досить проблематичним. Так, ціна на страхову послугу складається під впливом чинників зовнішніх і внутрішніх.

До власних коштів страховика належать 4 елементи (див. рис. 1).

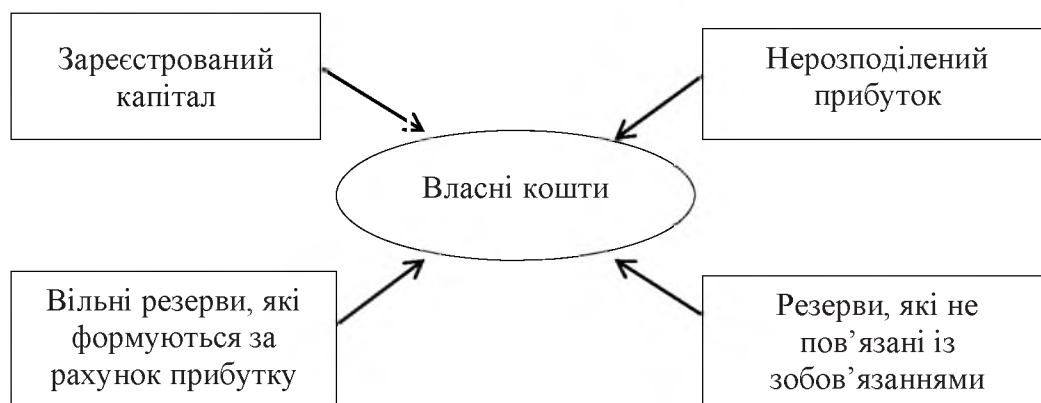

Рис. 1. Структура власних коштів страховика

Джерело: [4].

Деякі науковці виділяють також додаткові способи досягнення фінансової стійкості страхової компанії. Систематизацію різних підходів щодо умов фінансової стійкості можна зобразити у вигляді рис. 2.

Рис. 2. Умови забезпечення фінансової стійкості страховика

Джерело: [2].

Розгляньмо детальніше кожен із способів забезпечення фінансової стійкості страхової компанії.

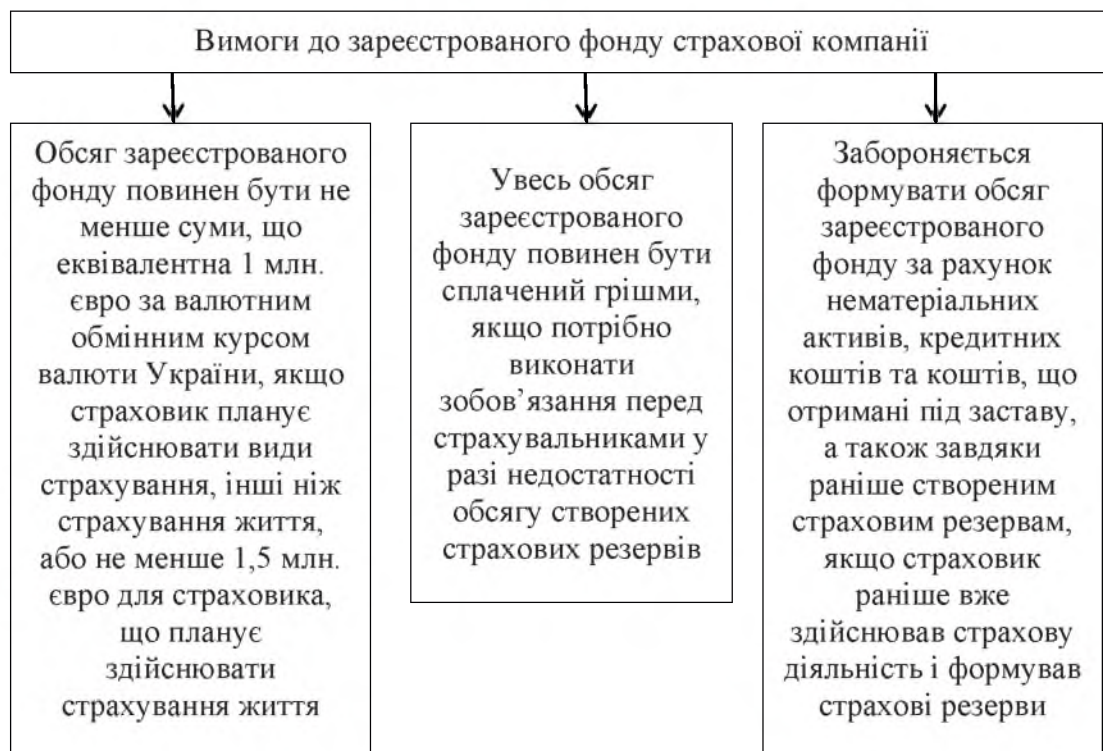
Обсяг власних коштів – це обсяг статутного фонду і запасних фондів, себто обсяг коштів страховика, що вільні від зобов'язань, які прийняті страховиком за діючими договорами страхування. Власні кошти потрібні, оскільки страхування використовує принцип розкладки шкоди у часі між усіма страхувальниками. При цьому потрібно формування запасних фондів за рахунок частини отриманого прибутку або невикористаної у сприятливі роки частини сумарно отриманих страхових премій. Запасні фонди витратяться у роки з підвищеною збитковістю або коли виникають катастрофічні збитки.

Власні кошти страховика складаються із залучених коштів, страхових резервів та власних коштів. Власні кошти страховика утворюють запас платоспроможності.

Існують законодавчі вимоги до власних коштів страховика, які мають бути сформовані за рахунок вкладів засновників та прибутку.

Зареєстрований фонд – це головний елемент функціонування будь-якого суб'єкта господарської діяльності незалежно від форми власності. Він є сумою вкладів засновників для забезпечення життєдіяльності компанії. Порядок формування статутного фонду регулюється чинним законодавством і статутними документами.

Законодавство визначає такі вимоги до зареєстрованого фонду страхової компанії, що подано на рис. 3.

Рис. 3. Головні вимоги до зареєстрованого фонду страхової компанії

Джерело: [4].

Страховик у ході діяльності повинен мати не тільки статутний фонд, а й значний обсяг власних коштів, вільних від зобов'язань. Такими коштами є гарантійний фонд та вільні резерви.

Гарантійний фонд створюється страховиком із чистого прибутку. До нього належать спеціальні та резервні фонди, а також сума нерозподіленого прибутку. Вільні резерви – це частка власних коштів страховика, яка резервується з метою додаткового забезпечення фінансової надійності. Особливості тимчасової розкладки шкоди для ризикових видів страхування і накопичення страхових сум у довгострокових видах особистого страхування життя та пенсії визначають два типи гарантійних фондів: спеціальні фонди і резервні фонди.

Такі фонди, у свою чергу, можуть формуватись за всіма видами і галузями страхування в цілому, за кожним видом страхування окремо або за групами видів страхування – як вирішить страховик. Перший варіант дає змогу гнучкішого перерозподілу коштів, другий – відповідає вимогам дотримання еквівалентності взаємовідносин страховика і страхувальника, але не дозволяє перерозподіляти кошти між страхувальниками за конкретними видами страхування.

Чим вище ймовірність того, що створена страховиком система страхових фондів виявиться прийнятною для виконання ним своїх страхових зобов'язань, тим вища фінансова стійкість страховика. Відтак, особливості спрямування коштів, які пов'язані з формуванням і використанням страхових резервних фондів, безпосередньо зумовлені ризиковим характером обігу грошей у страховика.

Фінансова надійність страховика залежить від правильного розрахунку тарифних ставок, які є ціною за страхову послугу. Цей розрахунок не може бути зроблений без урахування збитковості страхової суми страховиком. Виходячи з обсягу та рівномірності розподілу ризику, частоти настання страхових випадків, обсягу доходу компанії на основі статистичних даних за кілька років страховиком розраховується тарифна ставка.

Особа, яка, маючи відповідну фахову підготовку, за допомогою методів математичної статистики обчислює страхові тарифи і на яку покладається відповідальність за те, щоб страхові фонди уможливили виконання компаніями своїх зобов'язань за виданими полісами, називається – актуарій [3].

Законом «Про страхування» (ст. 29) встановлена норма, згідно з якою страховикові дозволе-

но обсяг власного утримання ризику в межах не більше 10 % від суми сплаченого статутного фонду і сформованих страхових резервів. Усі перевищення встановленої межі відповідальності повинні обов'язково перестраховуватись страховиком в інших страховиків [7].

Ще один критерій фінансової надійності страховика – збалансованість страхового портфеля. Під страховим портфелем, зазвичай, розуміють сукупність страхових внесків, прийнятих страховиком від страхувальників, яка характеризує загальний обсяг його діяльності.

Для забезпечення платоспроможності страхова компанія повинна прагнути до створення стабільного страхового портфеля шляхом укладення якомога більшої кількості договорів з найбільшою відповідальністю за кожним ризиком.

Характерні ознаки страхового портфеля наведені на рис. 4.

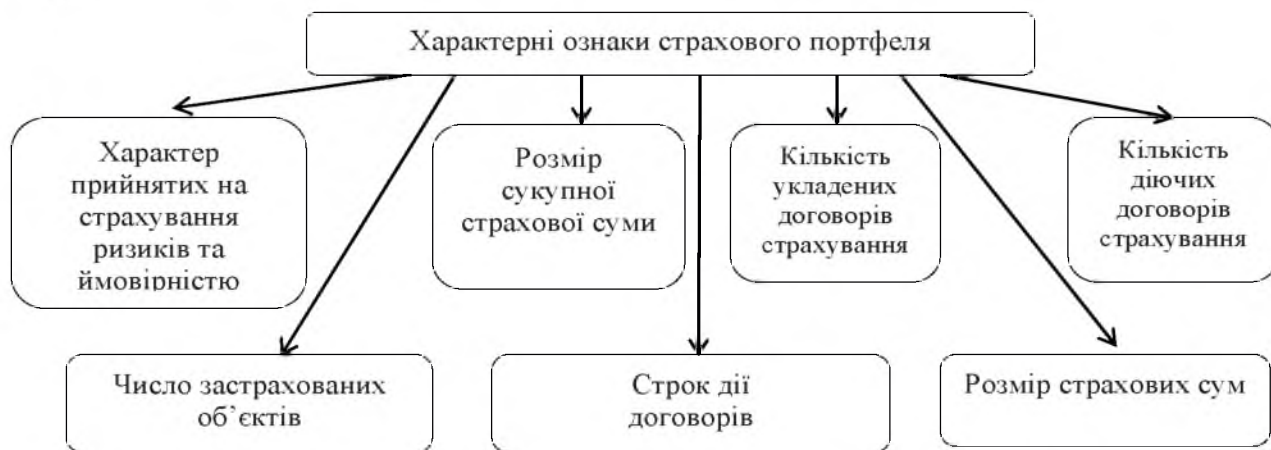

Рис. 4. Характеристика страхового портфеля

Джерело: [6].

Розміщення страхових резервів як тимчасово вільних коштів, що перебувають у розпорядженні страховика, у вигляді активів тих або інших категорій передбачає їхнє інвестування з метою одержання страховиком прибутку. Позаяк активи страховика як страхові резерви є гарантією виконання ним страхових зобов'язань, вони повинні розміщуватись з урахуванням вимог прибутковості, надійності, диверсифікованості та ліквідності всіх напрямків розміщення. При цьому страховик має забезпечити виконання страхових зобов'язань у повному їхньому обсязі й у визначений термін.

Достатність страхових резервів враховує вид страхування, термін дії договору, рівномірність розподілу ризику.

Розміщення страхових резервів та тимчасово вільних коштів враховує характер розподілу ризику, термін страхування, обсяг акумульованих коштів, необхідність в інвестиційному доході.

Перестраховання – процедура задоволення потреби страховика у підвищенні його фінансової усталеності, коли виконуються страхові операції в умовах ризикового характеру кругообігу фінансових коштів, яка реалізується через розширення принципу розподілу в просторі й часі завданої шкоди між кількома страховиками. Передаючи частину взятого на себе ризику іншим страховикам, перший страховик продовжує відповідати перед його страхувальником в обсязі всього прийнятого ним ризику, але при цьому набуває право вимоги до його перестраховальників в обсязі перестрахованих у них ризиків. Перестраховування є реальним інструментом формування оптимального страхового портфеля, що істотно підвищує фінансову стабільність страховика. Перестраховання враховує вартість об'єкта страхування, незбалансованість страхового портфеля, коливання результатів діяльності страховика з метою передачі частки ризику партнерам та власного утримання зобов'язань. Розмір власного утримання має бути залежним від галузі страхування, характеру ризику, ймовірності та можливого максимального розміру збитку, ступеня схильності до ризику, розміру власних коштів, а також від періоду і території покриття ризику.

Рис. 5. Чинники фінансової надійності страхової компанії

Джерело: [8].

Чинниками фінансової надійності страхової компанії можуть бути різні явища, які впливають на стан організації її фінансів. Серед основних чинників можуть бути виділені зовнішні та внутрішні (рис. 5).

Додатковими чинниками, що гарантують фінансову стійкість страховиків і захищають інтереси страхувальників, виступають:

- 1) страхові пули – об'єднують фінансові можливості щодо прийняття ризиків на страхування багатьох страховиків – членів пулу;
- 2) спеціальні гарантійні фонди – створюються вольовим рішенням органів державного управління з метою забезпечення безумовності страхових виплат постраждалим. Їх мета – підвищити надійність страхового ринку.

Законом України “Про страхування” (ст. 32) передбачено, що з метою додаткового забезпечення страхових зобов'язань страховики можуть на підставі договору створити Фонд страхових гарантій, який є юридичною особою. Державна реєстрація Фонду здійснюється в порядку, передбаченому для державної реєстрації суб'єктів підприємницької діяльності. Джерелами утворення Фонду страхових гарантій є добровільні відрахування від страхових платежів, а також доходи від розміщення цих коштів. Розмір відрахувань до Фонду і порядок використання коштів цього фонду встановлюється страховиками, які беруть у ньому участь [2].

Слід звернути увагу на те, що зовнішні чинники майже не піддаються контролю і страховій компанії досить складно ефективно протистояти їм, тому можливість ефективно управляти внутрішніми чинниками є визначальним для розвитку та розширення діяльності страховика. Кількість внутрішніх чинників впливу на рівень фінансової стійкості залежить також від

наявності й ступеня тих чи інших ризиків, з якими має справу будь-який суб'єкт господарювання у своїй діяльності. Сукупний ризик страховика як суб'єкта господарювання виражається ймовірністю зміни якості активів і зменшенням їхньої вартості, що веде до зниження рівня його фінансової стійкості або припинення існування компанії на ринку.

Страхові ризики – це те, з чим безпосередньо працює будь-який страховик. Сукупність страхових ризиків становить обсяг страхової відповідальності за договором страхування, який виражається за допомогою страхової суми договору, що мають визначальний вплив на рівень його фінансової стійкості.

Але такий поділ багато в чому є умовним, оскільки один і той самий фактор може виступати або як внутрішній, або як зовнішній.

Така класифікація важлива саме для управління надійністю і платоспроможністю, позаяк дозволяє передбачити у відповідь на кожну зовнішню дію деяку внутрішню зміну, що забезпечує баланс середовища і господарюючого суб'єкта.

Усі ці чинники поки не піддаються формалізації, що робить процес прогнозування стану страхового ринку досить складним. Подібна залежність мікросистеми від макросистеми потребує великої обережності при оцінці ролі внутрішніх чинників у забезпеченні стійкості та надійності суб'єкта ринку, що необхідно враховувати в процесі регулювання діяльністю страхових компаній.

Проте, страховик є неспроможним відносно того, щоб узяти до уваги всі перелічені фактори, тому стійкість страхової компанії залежить від кількості тих чинників, які вона врахувала в процесі здійснення своєї діяльності.

З огляду на те, що зовнішні фактори страхова компанія не може контролювати, тому однією з пріоритетних цілей страховика повинно бути управління внутрішніми чинниками, які впливають на рівень фінансової стійкості.

Висновки. Проведені дослідження дають змогу зробити висновок, що страхова компанія повинна врахувати якомога більше чинників впливу на її діяльність, як внутрішніх, так і зовнішніх, з метою зміцнення рівня її фінансового стану. За умови правильної оцінки своєї фінансової стійкості страховик зможе здійснювати ефективне управління власними фінансовими ресурсами, досягти належного рівня конкурентоспроможності своєї страхової компанії, забезпечить виконання зобов'язань у повному обсязі та функціонування страхової компанії протягом тривалого періоду навіть при настанні значних за розмірами збитків.

Список використаної літератури

1. Журавка Ф.О. Методологічні підходи до управління фінансовими ризиками підприємства / Ф.О. Журавка, О.С. Журавка // Вісник Української академії банківської справи. – 2009. – № 8. – С. 22-29.
2. Іванюк І.С. Теоретичні підходи до визначення категорії «фінансова стійкість страхової компанії» / І.С. Іванюк, Д.С. Маруженко // Фінанси України. – 2010. – № 11. – С. 9-11.
3. Іонін Є.Є. Розв'язання питань методологічного обґрунтування понять «платоспроможність» і «ліквідність» / Є.Є. Іонін // Актуальні проблеми економіки. – 2011. – № 6. – С. 30-43.
4. Козоріз Г.Г. Проблеми розвитку страхового ринку в Україні / Г.Г. Козоріз // Регіональна економіка. – 2009. – № 2. – С. 182-192.
5. Мурашко О.В. Технічні резерви та їх роль у забезпеченні фінансової надійності страхової компанії : дис. на здобуття ступеня канд. екон. наук : 08.04.01 / Мурашко Олександр Васильович. – К. : КНЕУ, 2012. – 260 с.
6. Науменкова С.В. Оцінка впливу галузевої приналежності на рівень перспективної платоспроможності позичальника / С.В. Науменкова // Вісник Національного банку України. – 2013. – № 7. – С. 1-8.
7. Ремньова Л.М. Управління ліквідністю та платоспроможністю підприємства як складова його фінансового менеджменту / Л.М. Ремньова // Актуальні проблеми економіки. – 2013. – № 2. – С. 87-96.

8. Ромащенко О.В. Планування і прогнозування фінансової діяльності страхових компаній на основі економіко-математичного моделювання / О.В. Ромащенко // Ринок цінних паперів. – 2010. – № 4. – С. 87-96.

9. Ротова Т.А. Методичний інструментарій управління страховими ризиками / Т.А. Ротова // Фінанси України. – 2012. – № 3. – С. 14-16.

10. Селівьорстов О.А. Оцінка фінансового стану страховиків / О.А. Селівьорстов // Український науково-практичний журнал «Страхова справа». – 2010. – № 4. – С. 11-13.

*Shcherban E.D., Candidate of Economic Science, Associate Professor,
Associate Professor of the Finance and
Credit Department in the Kharkiv Institute of Finance,
Ukrainian State University of Finance and International Trade*

THE SOURCES OF THE GUARANTEERING THE UNDERWRITER FINANCIAL RELIABILITY

Abstract. *This article is about the financial reliability as one of the features of the underwriter financial situation. The importance of the financial stability of the insurance companies which is connected with the development of the insurance sector in the system of financial relationships and stimulates the stabilization of economic relations is pointed. Strengthening the financial stability of the underwriters makes positive effect on the market relations at the macroeconomic level as a whole. The insurance companies affect significantly on the investment market because they are the reliable source to form the financial capital. The conditions to ensure financial security such as the right calculation of the tariff rates and the measure of the attraction of the insurance company in the investment activity are indicated. To provide the ability to pay the insurance company should aim at the creation of a stable insurance portfolio concluding a great amount of treaties with the responsibility for each risk, as it can. Reinsurance is a real instrument for creating the optimal insurance portfolio, which increases significantly the financial stability of the underwriter. Factors of the financial reliability of the insurance company which have an influence on the state of the organization of finance are factors of the direct influence (external factors) and internal factors. On the assumption of the right estimation of the financial stability the underwriter may realize the effective control of his own financial resources.*

Keywords: *financial stability, insurer, insurance market, factors, insurance service, insurance funds, insurance portfolio.*

References

1. Zhuravka F.O. Metodologichni pidhody do upravlinnya finansovymy ryzykamy pidpryemstva / F.O. Zhuravka, O.S. Zhuravka // Visnyk Ukrayinskoyi akademiyi bankivskoyi spravy. – 2009. – № 8. – С. 22-29.

2. Ivanyuk I.S. Teoretychni pidhody do vyznachennya kategoriyi «finansova stiykist strahovoyi kompaniyi» / I.S. Ivanyuk, D.S. Maruzhenko // Finansy Ukrayiny. – 2010. – № 11. – С. 9-11.

3. Ionin E.E. Rozv'yazannya pytan metodologichnogo obgruntuvannya ponyattya «platospromozhnist» i «likvidnist» / E.E. Ionin // Aktuaklni problemy ekonomiky. – 2011. – № 6. – С. 30-43.

4. Kozoriz G.G. Problemy rozvytku strahovogo rynku v Ukrayini / G.G. Kozoriz // Regionalna ekonomika. – 2009. – № 2. – С. 182-192.

5. Murashko O.V. Tehnichni rezervy ta yih rol u zabezpechenni finansovoyi nadiynosti strahovoyi kompaniyi : dys. na zdobuttya stupenya kand. ekonom. nauk : 08.04.01 / Murashko Olelsandr Vasylovych. – К. : KHEU, 2012. – 260 с.

6. Naumenkova S.V. Otsinka vplyvu galuzevoyi prynalezhnosti na riven perspeltyvnoyi platospromozhnosti pozychalnyka / S.V. Naumenkova // Visnyk Natsionalnogo banku Ukrainy. – 2013. – № 7. – С. 1-8.
7. Remnyova L.M. Upravlinnya likvidnistyu ta platospromozhnistyu pidpriumstva yak skladova yogo finansovogo menedzhmentu / L.M. Remnyova // Aktualni problemy ekonomiky. – 2013. – № 2. – С. 87-96.
8. Romaschenko O.V. Planuvannya i prognozuvannya finansovoyi diyalnosti strahovyh kompaniyi na osnovi ekonomiko-matematychnogo modelyuvannya / O.V. Romaschenko // Rynok tsinnyh paperiv. – 2010. – № 4. – С. 87-96.
9. Rotova T.A. Metodychnyyi instrumentariyi upravlinnya strahovymy ryzykamy / T.A. Rotova // Finansy Ukrainy. – 2012. – № 3. – С. 14-16.
10. Seliviorstov O.A. Otsinka finansovogo stanu syrahovykiv / O.A. Seliviorstov // Ukrayinskyj naukovo-pralychnyj zhurnal «Strahova sprava». – 2010. – № 4. – С. 11-13.

*Щербань Е.Д., кандидат экономических наук, доцент,
доцент кафедры финансов и кредита Харьковского института финансов
Украинского государственного университета
финансов и международной торговли*

ИСТОЧНИКИ ОБЕСПЕЧЕНИЯ ФИНАНСОВОЙ НАДЕЖНОСТИ СТРАХОВЩИКА

***Аннотация.** В статье определена финансовая надёжность как одна из характеристик финансового состояния страховщика. Указано значение финансовой устойчивости страховых компаний, обусловленное развитием страхового сектора в системе финансовых отношений и способствующее стабилизации экономических отношений. Укрепление финансовой устойчивости страховщиков благоприятно влияет на рыночные отношения на макроэкономическом уровне в целом. Страховые компании существенно влияют на рынок инвестиций, поскольку являются надёжным источником формирования финансового капитала. Указаны условия обеспечения финансовой надёжности: правильно рассчитанные тарифные ставки и степень привлечения страховой организации в инвестиционную деятельность. Для обеспечения платежеспособности страховая компания должна стремиться к созданию стабильного страхового портфеля путём заключения как можно большего количества договоров с наибольшей ответственностью по каждому риску. Перестрахование является реальным инструментом формирования оптимального страхового портфеля, что существенно повышает финансовую стабильность страховщика. Факторами финансовой надёжности страховой компании, влияющие на состояние организации финансов, являются факторы непосредственного влияния (внешние факторы) и внутренние факторы. При условии правильной оценки своей финансовой устойчивости страховщик может осуществлять эффективное управление собственными финансовыми ресурсами.*

***Ключевые слова:** финансовая надёжность, страховщик, страховой рынок, факторы, страховая услуга, страховые фонды, страховой портфель.*